

[Σχέδια για την Αθήνα – Η πόλη αλλάζει]

Τον Αύγουστο του 1835 στάλθηκαν στην Αθήνα, για να κατατοπιστώ πάνω στο σχέδιο Πόλεως από τον κύριο φον Κλέντσε, σ' ό,τι αφορούσε τις αρχαιότητες. Δυστυχώς δεν ήταν πια δυνατό να διασώσω το τμήμα του προηγούμενου σχεδίου του φίλου μου Σάουμπερτ. Σύμφωνα μ' εκείνο το σχέδιο η περιοχή της αρχαίας Αγοράς και νότια κάτω απ' την Ακρόπολη, έπρεπε να μείνει ελεύθερη για τέτοιου είδους ανασκαφές και να μην επιτραπούν εκεί νέες οικοδομές. Η Αντιβασιλεία είχε παραλείψει όταν πρωτοπήγε στην Αθήνα την προηγούμενη χρονιά, να πάρει αυτή την απόφαση, πράγμα που ήταν δυνατό να το πετύχει με μια μικρή υλική θυσία το πολύ 50-100.000 ταλλήρων. Τώρα, ανατολικά και βόρεια στους πρόποδες της Ακρόπολης, είχαν ξεφυτρώσει καινούργιες κατοικίες και ήταν φοβισμένοι μπροστά στο μέγεθος των απαιτούμενων χρηματικών θυσιών. Τον Σεπτέμβριο ήρθαν και ο βασιλιάς και η Αντιβασιλεία, στην καινούργια τους μετάβαση στην Αθήνα και έπρεπε τώρα το σχέδιο για το παλάτι του φον Κλέντσε να αποφασιστεί να γίνει πάνω στον λόφο του Αγίου Αθανασίου στο δυτικό μέρος της πόλης, ανάμεσα στο Δίπυλο και τον λόφο των Νυμφών... Ταυτόχρονα καθυστερούσαν τα σχέδια για την ανέγερση ανακτόρων πάνω στην Ακρόπολη. Σύμφωνα με τα σχέδια αυτά, που τα 'χε συλλάβει η «πανέξυπνη» σκέψη του τότε διαδόχου και τώρα βασιλιά της Βαυαρίας, ο αιωνόβιος αρχιτέκτονας Σίνκελ με μεγαλοφυή χρησιμοποίηση του στενού χώρου είχε γι' αυτό το σκοπό σχεδιάσει ένα θελκτικό σχεδιάγραμμα. Ο βασιλιάς

Ludwig Köllnberger, Ο νέος στρατώνας πεζικού στην Αθήνα, 1836. Υδρογραφία. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Όθωνας ταλαντευόταν μέρες πολλές ώσπου να πεισθεί για τη μη πρακτικότητα της ωραίας ιδέας. Με έναν αναστεναγμό απέρριψε το θαρραλέο όνειρο. Εγκρίθηκε το σχέδιο του Κλέντσε – και ενάμιση χρόνο αργότερα, σύμφωνα με την πρόταση του Γκέρνερ, τα ανάκτορα μετατεθήκανε στην αντίθετη πλευρά της πόλης. Αλλά για την εκτέλεση προκύψανε νέες δυσκολίες. Τα σχεδιαγράμματα του Σίνκελ και του Κλέντσε, έμειναν για πολύν καιρό σε κοινή θέα.

Από την Αθήνα συνόδευσα τον βασιλιά στο πρώτο του μεγάλο ταξίδι στη Βόρειο Ελλάδα και μετά μετατέθηκα οριστικά για να γίνω σε λίγο μέλος και μετά προϊστάμενος της «επί των οικοδομών επιτροπής», που προορισμός της ήταν να βοηθήσει τη μέλλουσα εγκατάσταση της κυβέρνησης στη νέα πρωτεύουσα. Αυτή η εξαντλητική, η γεμάτη εμπόδια και εξουθενωτική δουλειά ήταν για μένα διπλά δυσάρεστη γιατί στο Ναύπλιο είχα κιόλας αρχίσει τη λιθογράφηση και την εκτύπωση του πρώτου τεύχους των Επιγραφών μου. Η δουλειά αυτή είχε όχι λίγο παρενοχληθεί από την κοπιαστική δραστηριότητά μου στην Αθήνα. Κάθε μέρα καταφθάνανε από το Ναύπλιο καινούργιες αξιώσεις. Πότε έπρεπε να ασχοληθώ με ένα λησμονημένο κυβερνητικό γραφείο, πότε για έναν υπάλληλο με γυναίκα και παιδί για να του εξασφαλίσω τον αναγκαίο χώρο και ο χώρος αυτός έπρεπε να 'ναι στην Αθήνα. Κοντά σ' αυτά βάλτε ακόμα και τις ατομικές επιθυμίες κάθε

Ludwig Köllnberger, Ο πύργος με το ρολόι στο παζάρι. Δώρο του Elgin στην Αθήνα, 1836. Υδατογραφία. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

είδους. Ο βασιλιάς είχε αγοράσει το καινούργιο σπίτι του Κοντόσταυλου. Αλλά δεν ήταν καμιά παρονυχίδα το ζήτημα ότι σ' αυτή τη μικρή πόλη όπου θεωρούνταν πολυτέλεια ένας υαλοπίνακας και όπου είχαμε δει την πρώτη σιδερένια σόμπα, να βρεθούν ανεκτά καταλύματα για τους αντιβασιλείς και τις οικογένειές τους, τους υπουργούς, τους ξένους διπλωμάτες, τους Έλληνες και Γερμανούς υπαλλήλους, τους στρατιωτικούς κ.λπ., μέχρι τους απαραίτητους τεχνικούς.

Ό,τι ήταν τώρα κάπως κατοικίσσιμο, καταλαμβάνονταν: Μισογκρεμισμένα εκκλησιάκια κι εκκλησιές, τζαμιά και χαμάμια έγιναν προσωρινοί στρατώνες, σταύλοι, μαγαζιά, δικαστήρια, παπουτσιδικά κ.λπ. Αν η επιτροπή η επί των οικοδομών δεν έβρισκε κανένα πια και αυτή και η δουλειά της σκόνταφτε, προσευχόταν σ' όλους τους αγίους, αλλά ο αστυνόμος μας Αειώτης τα κατάφερνε σε κάτι να βοηθήσει, με το εφευρετικό του μυαλό και την ενεργητικότητά του. Αλλά δεν εξελίσσονταν όλα εντελώς δίκαια και εντελώς ομαλά, πάντοτε. Επί τέλους, με βροχερό το περισσότερο διάστημα καιρό, έγινε τις πρώτες μέρες του Δεκέμβρη του 1834 η μετάθεση της πρωτεύουσας. Μια καινούργια έγνοια έδωσε η μεταφορά των πολλών επίπλων, των προμηθειών, του ατέλειωτου χαρτοβασιλείου κ.λπ. Όλα αυτά έπρεπε να μεταφερθούν απ' τον Πειραιά στην Αθήνα. Η διαδρομή αυτή δεν ήταν ακόμα βατή και, εκτός των άλλων, δεν υπήρχαν αμάξια, εκτός από μερικά της αυλής και των στρατιωτικών. Όλοι καταφεύγανε σε καμήλες, άλογα, μουλάρια και γαϊδούρια για να κάνουν τις μεταφορές τους. Ήταν ένα φοβερό μπέρδεμα... Τελευταίος ήρθε ο βασιλιάς. Έδινε μεγάλη σημασία στην είσοδό του πάνω σε άλογο κι έτσι τον οπαθανάτισε ένας μεγάλος πίνακας του φον Ερς. Στον λεγόμενο Ναό του Θησέα, που χρησιμοποιούνταν εδώ σαν εκκλησία, τον υποδέχτηκε το παπαδαριό με μια δοξολογία. Μετά τράβηξε έφιππος για το Παλάτι του. Μ' αυτό τον τρόπο εγκαταστάθηκε η ελληνική κυβέρνηση οριστικά στη νέα πρωτεύουσά της, την Αθήνα.

Η πραγματική παρουσία της Αυλής, δεν άφηνε πια καμιά αμφιβολία ότι η Αθήνα θα μείνει πρωτεύουσα.

Το χρήμα που άφθονο συνέρρευσε και κυκλοφορούσε, προ πάντων όμως η αυξανόμενη ανάγκη, η πολύ επείγουσα, νέων και άνετων κατοικιών προκάλεσαν έναν ασυνήθιστο οικοδομικό οργασμό. Όποιος είχε ένα μικρό οικοπεδάκι, φρόντιζε, όπως μπορούσε, να βρει λίγα χρήματα, και έχτιζε αμέσως, με την ασφαλή προοπτική ότι μέσα σε λίγους μήνες θα αυξήσει κατά 20-30% το κεφάλαιό του. Αυτό δεν είναι καμιά υπερβολή. Το χρήμα ήταν τόσο σπάνιο, που χρόνια ολόκληρα η ελληνική Τράπεζα όρισε με νόμο για τα δάνειά της τόκο 8 με 10%. Μόλις το κάθε σπιτάκι ετοιμαζόταν, το αγοράζαν αμέσως. Ούτε ρωτούσαν καν αν είχαν στεγνώσει ακόμα οι ασβέστες. Σχεδόν όλο το χρήμα για οικοδόμηση έφευγε πάλι έξω απ' τον τόπο. Γιατί εκτός από ασβέστη και πέτρες, όλα τ' άλλα χρειάζονταν να ρθουν απ' το εξωτερικό, από την Τεργέστη, τη Μάλτα, τη Θεσσαλονίκη: Ξυλεία, τζάμια, σίδηρο, χρώματα κ.λπ., γιατί τα ντόπια δάση δεν μπορούσε να τα εκμεταλλευθεί κανείς. Δεν υπήρχαν δρόμοι και μεταφορικά μέσα. Και μάλιστα τα πρώτα χρόνια εισάγονταν μάρμαρα από την Καράρα της Ιταλίας, γιατί οι ντόπιες πηγές μαρμάρου, που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν όλη την Ευρώπη, δεν ήταν ακόμα προσιτές.

Και η κυβέρνηση έχτιζε όσο μπορούσε, στην Αθήνα και στον Πειραιά: Στρατώνες, σταύλους, εργαστήρια, αποθήκες, ένα νοσοκομείο, ένα τυπογραφείο, ένα νομισματοκοπείο και παρόμοια. Ούτε σκέψη μπορούσε φυσικά να γίνει για κομψότητα των κτισμάτων. Επρόκειτο απλώς με τα μικρότερα, όσο γινόταν, οικονομικά μέσα, να ικανοποιήσει κανείς την εξαιρετικά επείγουσα έλλειψη κατοικιών. Και εδώ θα μπορούσα να πω: Όποιος δεν έζησε αυτή την περίοδο, δεν μπορεί να τη φανταστεί, σε μια χώρα όπου, ύστερα από βαρβαρότητα αιώνων και έναν δεκάχρονο εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο, αρχίζει να γίνεται η πρώτη αρχή ν' αποκατασταθεί μια ρυθμισμένη διοίκηση. Έχουν κιάλος πολλά γραφεία για όλα αυτά. Επί πλέον τα περίπου 40 εκατομμύρια φράγκα του δανείου που έδωσε ο Οίκος Ρότσιλντ, τα οποία, κατά τους υπολογισμούς, έπρεπε να δοθούν σαν αποζημίωση στους Τούρκους, δεν είχαν διατεθεί. Η απάντηση είναι ότι ένα μεγάλο μέρος ξοδεύτηκε σε κτίσματα απαγορευμένα. Αλλά οι μαστόροι, οι μεροκαματιάρηδες, οι χωρικοί της περιοχής τα κατάφερναν καλά.